

Hézső István BOTKA LOLA, A NAGY ISMERETLEN

Napjainkban gyakran halljuk, főleg politikusaink szájából, hogy minden magyar számít... A közelmúlt alakjai is? Azok is, akikre már csak néhányan emlékeznek itthon, vagy jóformán senki? Botka Lola ebbe az utóbbi körbe tartozik: hazánkban nem sokat táncolt, sorsa Chilébe sodorta, s ott öregbítette a magyar táncművészet hírnevét.

Botka Budapesten született 1910-ben, tánctanulmányait az akkor divatos *ausdruckstanz* egyik budapesti iskolájában kezdte, Szentpál Olga növendékeként. Az 1920-as évekre a mozdulatművészet gyorsan követőkre talált Magyarországon: a Németországból indult mozgalmat modern, kifejező és izig-vérig „centrál-európai” táncnak is nevezték. A Szentpál Táncsoport a több mint 30 (!) hazai *ausdruckstanz*-iskola és műhely közül talán a legjobb volt. Ahhoz, hogy pontosan megértsük, honnan indult el és hova érkezett Botka Lola, nélkülözhetetlen, hogy felvázoljuk a korszak táncművészeti és társadalmi hátterét.

Az 1900-as évek elejére a régi klasszikus balett kifáradt, kiüresedett, legalábbis Németországban. A XX. század elején több úttörő táncművész is felbukkant (az egyik legjelentősebb közülük Isadora Duncan) akik valóságos forradalmat hirdettek eredeti művészetükkel. Duncan volt az első, aki érdemi filozófiai háttérrel harcot indított a klasszikus balett ellen. A *másfajta*val kísérletezés, a német táncművészetben óriási szerepet játszó magyar Lábán Rudolf tanai fokozatosan elterjedtek és mind számosabb követőre találtak. Ő már nem elégedett meg a szokványos művészi táncot oktató iskolák tananyagával. Ha valaki tehetségesnek bizonyult, mint ahogy a fiatal Botka Lola is, ebben a közegeben új perspektívát talált. 1930 fontos évszám Botka életében: ekkor, a harmadik német tánckongresszuson látta meg őt Lábán és hűséges követője, tanítványa, a német Kurt Jooss, aki akkorra már önállósította magát (1923-ban jelentkezett első koreográfiájával, a *Cyclops* című szólóval, melyet Bartók zenéjére készített), s számos társulatot és iskolát is alapított. Itt kell megemlítenünk a híres Jooss-Leeder iskolát és annak táncmetódusát, mely többé-kevésbé követte a Lábán által kikísérletezett mozdulatművészeti irányt, s Hamburgtól Berlinig és Essentől a környező országokig is elterjedt. Ismerték Bécsben, Prágában és Budapesten – különösen utóbbi helyen volt nagyon felkapott. Lábán Svájcban az első világháború előtt és alatt tanította a szabad táncot. A legendás Monte Veritán (az „Igazság hegye”) nem csak ezt, hanem az úgynevezett „natúr életfilozófiát” is hirdette. A szabad tánc itt leginkább a szabadban találta meg a megfelelő hátterét, már amikor az időjárás is megengedte. A tánchoz élő zene szólt (legtöbbször csak egy kézidob). E kolónia az első világháború utolsó éveiben is a béke szigete tudott maradni. Muszáj megemlítenünk Lábán talán leghíresebb tanítványát, Mary Wigmant, aki a Dalcroze-iskola ritmuskészséget fejlesztő és javító diplomájával érkezett a Monte Veritára, ahol bohém, majdhogynem őshippi életfelfogásban élt a Lábán-közösség – amit a konzervatív svájci polgárok egyre sandább tekintettel néztek: vegetariánusok voltak, nudisták, akik igyekeztek minél többet a szabad ég alatt gyakorolni. . . Azok számára, akik hagyományos polgári közegeből érkeztek ide, mindez igen szokatlannak bizonyulhatott, s akkor még nem is említettük a szabad szerelmet hirdető s intenzíven gyakorló Lábánt, akinek magyar virtusát számos növendéke veszélyesen vonzónak találta. Mindezzel csak azért foglalkozunk itt részletesen, mert ezzel is megvilágíthatjuk mester és növendékei szövevényes viszonyrendszerét és a fellépő feszültségek okait. Lábán növendékei közül választott magának élettársakat, s mindez okozhatta például ő és Wigman erőteljes távolodását – az esztétikai kifogások mellett. . .

A modern táncot Közép-Európában többnyire a Lábán szárnyai alól kibújt táncosnők tanították, szinte kizárólag nőknek, pedig magánál a mesternél a férfítáncosok dominanciája volt jellemző: gondoljunk csak mozgáskórusaira, melyekhez, ha kellett, ötven, de akár ötszáz férfit is alkalmazni tudott. Ezek túlnyomó része laikus volt – ahogy az amatőröket akkoriban Németországban hívták. Lábán iskoláiban mindenestre nagyszámú fiatalember találta meg az általa keresett tánc-diszciplinákat. Köztük volt a német Jooss is, akiből a huszadik század egyik legfontosabb, és igen sikeres koreográfusa vált, aki itt folytatott tanulmányai alatt találkozott barátjával, partnerével, Sigurd

Botka Lola 1934 nyarán, Stockholmban

Leederrel, akivel aztán saját iskolát és társulatot alapítottak.

Az első német tánckongresszust 1927-ben, Magdeburgban tartották – nem mellékesen Lábán ötletére –, akkor még csupán háromszáz résztvevővel, akik közt táncosok, pedagógusok, kritikusok egyaránt felvonultak. Az eseménynek volt egy komoly szépséghibája: azon az akorra már igen ismert Mary Wigman nem vett részt, mert addigra a viszony közte és egykori mestere között olyannyira elmérgesedett, hogy Wigman inkább kihagyta e fontos találkozót. A német táncsajtóban addigra pedig már terjedőben volt az a „nem igazolt” hír is, hogy Lábán bizonyos populista eszmék híve lett – mozgáskórusai e gyanúnak táptalajul is szolgáltak. Wigman ekkorra kialakult világképe szerint elitistának bizonyult.

A második, 1928-ban, Essenben – immár ezer résztvevővel – megrendezett kongresszus főszereplőjének már Kurt Jooss számított, aki sikerrel tudta rábeszélni Wigmant, hogy társulatával jöjjön el oda. A német *ausdruckstanz* nagyasszonya – joggal – az érdeklődés középpontjába került, pedig fellépett a programban Lábán társulata, a Deutsche Tanzbühne is. E találkozóon nem csak táncelőadásokat lehetett látni, hanem – sokszor nagy vitákat kavarázó – elméleti programok is várták az érdeklődőket. Jooss igen izgalmas előadást tartott (*Táncszínház, vagy színházi tánc?*), mely alaposan megosztotta hallgatóságát. E kongresszus kivételes jelentőségű momentumja volt Lábán bemutatója, melynek során megismertette a széles nyilvánossággal hosszú évek alatt kikísérletezett módszerét, a táncjelírást (kinetográfia).

A következő (immár ezernégy száz meghívottal megnyíló) kongresszusra 1930-ban, Münchenben került sor, melyen az 1926-ban alapított Szentpál Táncsoport is bemutatkozott: a társulat táncosai közt ott volt Botka Lola is. Az esemény fényét emelte, hogy fővédnökségét a német írófejedelem, Thomas Mann vállalta el. Külön kiemelendő, hogy e kongresszuson már nem csupán német, de több, környező országból érkezett vendégek is részt vettek, így osztrákok, csehek, lengyelek. A hatalmas rendezvény szervezetség tekintetében már messze alatta maradt a korábbiaknak: káosz és szervezetlenség jellemezte. Az is előfordult, hogy két társulatot ugyanarra a helyszínre és időpontra diszponáltak. Voltak társulatok – mint a magyar vendégek is – akik csak az utolsó percben lehettek biztosak benne, hogy felléphetnek a programban. Szentpálékat – akárcsak a többi külföldi fellépőt – a Gärtnerplatzi színházba programozták be, ahol két darabbal, a Bartók-zenére készült *Isten bárányával* és az *Útkereszteződéssel* léptek fel. A Der Tanz recenzense azonban csak a második táncműről írt, dicsérve a társulat technikai tudását, de ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy annak tagjai mennyire eltérő iskolán nevelkedtek, még a mozdulatművészeti stíluson belül is. Itt, ezen a fesztiválon fedezte fel Lábán és Jooss a feltűnően szép és kitűnő technikájú Botka Lolát. Még egy magyar táncosnő karrierje kezdődött el ekkor Münchenben; Bauer Lilláé, akinek rövid táncos pályafutása összefonódott a Jooss-együttessel. Bauer Lilla ugyanis később abbahagyta a táncot, miután férjhez ment Buday György grafikusművészhez, akivel Londonban telepedtek le. Lábán és Jooss megegyeztek abban, hogy talán szerződöttni kellene mindkettőjüket.

A tánckongresszus befejezése után jó egy évvel jelentkezett Botka Lola Jooss esseni társulatánál: itt kiderült, hogy a káoszban valahogy megfeledkeztek róla. E nem éppen elhanyagolható epizód lett a táncosnő pályája új szakaszának döcögős kezdete. Jooss végül igent mondott, de csak úgy tudta szerződöttni őt, hogy az új tag fizetését egy táncosnő fizetésének átcsoportosított feléből gazdálkodták ki – legalábbis az első időkben. E lépés meglehetősen feszültséget okozott az együttesben: Ulla Söderman pedig nyilván nem örült annak, hogy gázsija feléről le kellett mondania. Botkát táncari feladatokra szerződöttnék – érdekes, hogy egy ilyen abszolút demokratikus struktúrájú társulatban is voltak szólótáncosok és kartáncosok. Botka vélhetően így is örült a nem várt szerződésnek: még ha akkor nem is sejtette, milyen hihetetlen kalandra vállalkozik e könnyelmű döntéssel.

Párizs, 1932 nyara. A Nemzetközi Táncarchívum nevet viselő szervezet, melyet a dúsgazdag svéd arisztokrata, Rolf de Maré alapított – létrehozva egy folyóiratot és tekintélyes szakkönyvtárat – a Théâtre de Champs Élysées-ben nemzetközi koreográfiai versenyt rendezett, melyre a Jooss-társulat is meghívást kapott. Botka ekkorra már a társulat elfogadott és megbecsült tagja volt. Az esseni együttes itt mutatta be a *Zöld asztal* című előadását, műfaját tekintve „haláltáncot”. A háborúellenes, erősen politikus, a pantomim eszközeivel élő darab, a fiatal Jooss zseniális koreográfiája elnyerte a verseny első díját. A közönség felállva, tombolva tapsolt és zengett a kórus: *aux Lausanne, aux Lausanne!* (Lausanne-ba, Lausanne-ba!): a svájci városban ekkor épp egy nagy várakozás övezte, nemzetközi lefegyverkezési konferencia zajlott. A nyolc képből álló remekmű talán legtöbbet elemzett, vitatott jelenete az első, egyben utolsó, az *Urak feketében*, melyben elegáns férfiakat (diplomátákat?) látunk a címadó asztal körül. A karikírozó maszkot viselő karakterek hevesen gesztikulálva vitatkoznak, vádaskodnak, míg egyszerre egyikük pisztolyt fog társa fejéhez. Mindeközben Fritz Cohen hangulatos, könnyelmű, tangó-ritmusú zenéje szól. A frakkos urakat gyakran játszották a társulat táncosnői, így Botka Lola is. A darab központi alakja a kezében kaszát tartó Halál, melyet maga Jooss táncolt felejthetetlenül (kicsit a lübecki evangélikus templomban ábrázolt haláltánc-jelenetből merítve ihletet). A darab végére a kaszás az összes alakot elviszi, kivéve a háborúból profitálót, akit életben hagy.

A tizennégy tagú zsűri nehezen hozott döntést, de a legmagasabb pontszámmal Jooss nyerte meg a koreográfiai versenyt. A grémiumban ott ült a Grand Mademoiselle, Carlotta Zambelli, a párizsi operaballett élő múltja, aki kénytelen volt beleegyezni a testületi döntésbe. Zsűritag volt maga Lábán, aztán Gabriel Astruc, a híres impresszárió, aki először hozta nyugatra a Gyagilev-ballettet. A világhírű francia festő, Fernand Léger is a grémium tagja volt, akiből a díj átadása után kitört az „igaz francia”: keserű újságcikkben sajnálkozott, hogy miért pont egy német együttest érdemesítettek az elismerésre, s nem találtak egy francia társulatot!

A szakkritika, a különböző érdekcsoportok magyarul próbálták a zsűri döntését: a modern táncot képviselő esseni csoport diadalával a modern tánc győzött, Joossék pedig egy csapásra a figyelem középpontjába kerültek. Botka, mint az események részese, tudósítást küldött az eseményről haza,

KÉT VILÁGJÁRÓ MAGYAR LÁNY

A világhírű Jooss ballettel két magyar táncosnő járja évek óta a világot: *Bottka Lola* és *Bauer Lilla*.

Bottka Lolát az eszeni tánckongresszuson látta táncolni Jooss és rögtön leszerződttette. *Bauer Lilla* pedig pesti tanulmányai után Jooss angolai iskolájában tanult táncolni, így lett a ballet tagja.

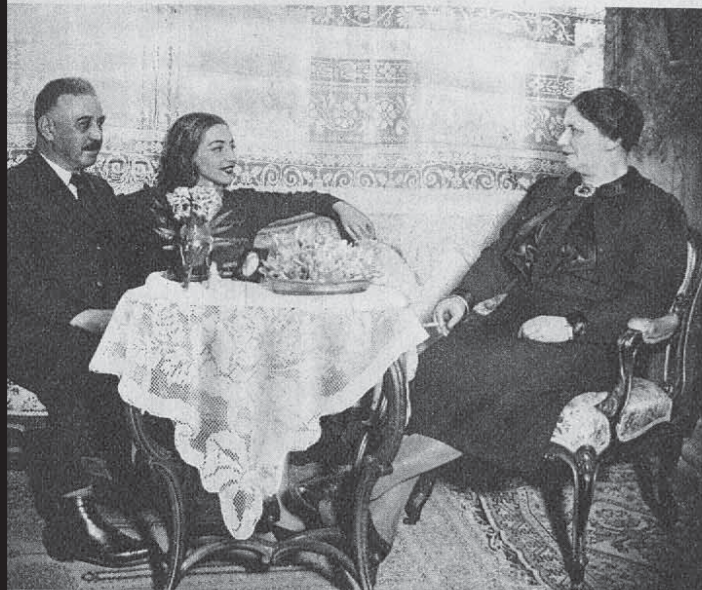
Pesti vendégszereplésük alatt beszélünk a világotjárt táncosnőkkel. Ragyognak az örömtől, hogy itthon vannak.

— A világ minden táját bejártuk, — mesélik — sok szépet láttunk.

ANGELO PHOTOS

Bauer Lilla, a Jooss-ballet egyik magyar sztárja
(Angelo foto)

... itthon, a szülei

(Pálházy foto)

Most például Californiában voltunk egy hónapi szabadságon, újév napján a tengerben fürdöttünk. Hollywoodban Marlene Dietrich vilálája mellett laktunk. Persze nagy örömmel fogadtak bennünket a hollywoodi magyarok.

Privátéletre bizony nincs időnk. Nagyon sokat dolgozunk, utazunk, néha egy-egy városból csak a pályaudvart, a szállodát és a színházat látjuk. Előadás után vacsorázunk, kimaradásról szó sem lehet, sokat kell aludni, hogy jó kondícióban

ANGELO PHOTOS

Bottka Lola, a Jooss másik magyar sztárja
(Angelo foto)

— A Jooss-balletben majdnem minden nemzet képviselve van és ez az internacionális társaság a legnagyobb barátságban és testvéri szeretetben él együtt. Szeretjük a vándoréletet, de a legnagyobb öröm mégis az, amikor a Keleti-pályaudvarra fut be a vonatunk és itthon a »mama főztje« vár ránk. A sok kedvenc ételtől egy kicsit mindig meghízunk Pesten.

— És mi van a szerelemmel? Hiszen olyan rövid ideig vannak egy-egy városban...

Messzenéző szemmel felelnek:

— És mégis... nem sokára férjhez megyünk...

Faragó Baba

legyünk. A nap legnagyobb részét a próbák és a táncórák töltik ki.

— Az év legszebb két hónapja az, amikor a Jooss-ballet finanszírozójának, *Elmenhirst* földbirtokosnak »Művésztelepén« tanulunk. A művésztelep, Dartington Hall, a tenger partján fekszik. Csupa táncos, színész, festő és író él itt. A Jooss balletnek külön háza van ezen a paradicsomi szépségű telepen. Itt tanuljuk be az új műsort, amellyel aztán tovább táncolunk a világban.

... itthon, az édesanyjával

(Pálházy foto)

A ZÖLD ASZTAL

Ballet 8 képben.

Irta: Kurt Jooss Zenéjét szerzette: F.A. Cohen
Jelmezeket tervezte: H. Heckroth
Álarcoakat készítette: Willy Soukop.

I.kép	Urak feketében	V. kép	Árulás
II. „	Bucsu	VI. „	Lebuj
III. „	Csata	VII. „	Holtak menete
IV. „	Menekültek	VIII. „	Urak feketében

Halál	Rudolf Pescht
Zászlótartó	Ernst Uthoff
Öreg katona	Angelo Rovida
Asszony	Elsa Kahl
Öregasszony	Botka Lola
Fiatalkatona	Hans Züllig
Fiatallány	Bauer Lilla
Hadi szállító	Otto Struller

Urak feketében, katonák és asszonyok Atty van den Berg, Elsa Kahl, Paquerette Pathé, Louise Solberg, Erika Hanka, Herta Thiele, Ulla Söderbaum, Kossa Gábor, Edward Harrington, Angelo Rovida, Otto Struller, Ernst Uthoff, Hans Züllig, Evert Compaen, Rolf A. Schulte.

A háboru eseményeinek koreografikus megelevenítése. A középkori „Haláltáncok” szellemében hozza színpadra a háboru pusztító hatalmait.

A legendás előadás jelenetképe és szereposztása a Jooss-társulat 1937-es, budapesti vendégjátékának műsorfüzetében. A szereplők közt a három magyar: Botka Lola mellett Bauer Lilla és Kossa Gábor neve

a Pesti Napló számára. A lap 1932. július 26-i számában megjelent írásából idézünk: „A párizsi táncolimpiáson kifütyülték a németeket (nem a Jooss-társulatot, hanem egy másik együttest – a szerk.), mert Wagner-zenére táncoltak”. Ez a mondat önmagában jól jellemzi a hangulatot. A társulatot valósággal megrohanták az impresszáriók: Joosznak lett saját ügynöke Párizsban és New Yorkban – egész Nyugat-Európában turnéztak, különösen Skandináviában és Hollandiában voltak népszerűek (itt ajánlom figyelmükbe a Botka Loláról Stockholmban készült, a tanulmányt illusztráló képeket). 1933-ban Hitler hatalomra került Németországban, ezzel megkezdődött a politikai és faji üldözés, mely a Jooss-együttest is súlyosan érintette. Senki ne gondolja, hogy a náciknak nem voltak meg a maguk szakértői, akik a színház és tánc terepét ismerték, s szolgai módon kicsikarták az újabb és újabb rendelkezések végrehajtását. A társulatnak öt zsidó származású tagja volt, közülük Fritz Cohen zeneszerző lett az első számú céltábla. Joossék 1932 és 1933 ősze közt rengeteget turnéztak Európában, majd egy bérelt buszon Hollandiába menekültek (a társulat vezetője szabadkőműves kapcsolataitól értesült róla, hogy ő is rákerült a Gestapo listájára), s Maastrichtben táboroztak le. Egy ideig úgy tűnt, hogy többet nem kell aggódnuk, és újra normális módon működhetnek: kapnak próbatermet, nyithatnak iskolát – azonban az idő előrehaladtával egyértelművé vált, hogy ezek csak üres ígéretek. Angliai turnéjuk során vett sorsuk szerencsés fordulatot. . .

A dúsgazdag arisztokrata Elmhurst-házaspár művészkolóniát tartott fent festők, írók és zenészek számára: ők hívták meg Joossékot, hogy telepedjenek le Dartington Hallban. Elmhursték beváltották azt az ígéretet, amivel a társulatot Hollandiában hitegették: lett próbatermük és iskolájukban immár zavartalanul taníthatták a Jooss-Leeder táncmetodikát, melyet az idők folyamán százhusz növendék sajátított el. A tananyagban már korábbról szerepelt a klasszikus balett is: ez pedig a korábbi német tánckongresszuson szinte kiátkozást váltott ki, s különösen Wigmant dühítette – róla azonban el kell mondanunk, hogy 1929-ben, Lábán 50 éves jubileumán már megenyhülten ismerte el hajdani mentorának, mesterének érdemeit. A két tábor, mester és tanítvány növendékei azonban továbbra is ellenségesen tekintettek egymásra.

Joossék Dartington Hallból még szabadabban folytathatták a nemzetközi turné szervezését, így 1934-ben Budapesten is felléptek, a Király Színházban. Második magyar turnéjukra 1937-ben került sor a Royal Színházban. Ekkor a Színházi Élet számolt be a két világhíró magyar lányról – ekkor, Botka mellett már Bauer Lilla is rendes tag, akit Jooss a Dartington Hallból szerződtetett az együttesébe. A valóságban még két magyar tagja volt a társulatnak: Czöbel Liza és Cossa (Kossa) Gábor. Nem szabad elhallgatnunk az 1936-os intermezzót: a Jooss-társulat a nemzetközi sikerek és a számos nemzetközi turné ellenére hónapokra leállt. Így Botka és kollegái kénytelenek voltak más művészi lehetőségek után nézni. Ezért Botka visszament Németországba, Duisburgba, ahol a helyi operában balettmesteri és koreográfusi feladatot vállalt. Itt egy estén játszott három művel bizonyította koreográfusi tehetségét. Stravinsky *Pulcinella* című balettjét zseniálisan állította színpadra, mesterien megoldva a commedia dell'arte karaktereit. Az est második műve Gluck *Don Juan*jának verziója volt (ezt Lábán is elkészítette, s ő maga táncolta a mű címszerepét). Botka e balettben Donna Elvira szerepét játszotta el. Az est záródarabja az *Esti csárdás* volt, Kodály zenéjére.

E ponton magyarázat szükséges, hogyan volt lehetséges, hogy a „szökevény” Jooss társulatának egyik tagja betehette a lábát a náci Németországba. 1936 a berlini olimpia éve volt: Hitlerék kedvező képet igyekeztek mutatni a külföld felé: átmenetileg enyhült a letartóztatási hullám, alább hagyott a nem tetsző elemek, zsidók és politikai másként gondolkodók végzása. Mindez természetesen csak az olimpia időszakában volt érvényes, a pokol azt követően újból teljes gőzzel szabadult el. A nácik – legalábbis hatalmuk első éveiben – valósággal körbeudvarolták Stravinskyt, Gluck jól feküdt és Kodállal sem volt különösebb bajuk még. Botka azonban idővel érezte, hogy mennyire megromlottak körötte a viszonyok, minduntalan beleszóltak a szerződésekbe, repertoárba, alkalmasint még a tánclépésekbe is. Jobbnak látta hát mielőbb visszatérni Angliába.

A Dartington Hall-beli éveken rengeteg volt a turné, 1933 és 1940 közt többször vendég szerepeltek az Egyesült Államokban és Kanadában is. Szegény Botkát egyszer a hírhedt és rettegett, New York-i Ellis Islandon – ahová emigránsok milliói érkeztek – még az is megesett, hogy orosz kémnek nézték és visszatartották. Végül a társulat menedzsere „váltotta ki”. 1940-ben hosszú dél-amerikai turnéra ment a társulat, s bemutatkoztak természetesen Chilében is. Olyan sikerük volt, hogy a helyi egyetem felkérte Botkát, Ernst Uthoffot (az együttes egyik alapítóját) és Rudolf Peschtet, hogy tartsanak kurzusokat. Ezek pedig olyan népszerűek lettek, hogy az egyetem vezetése felajánlotta nekik, szervezzenek meg egy táncfakultást. Az ajánlatot elsőre nem tudták elfogadni, de a képzés 1941-ben beindult, s végül a hármak Chilében maradtak.

Az oktatás olyan jól haladt, hogy az egyetem messzemenő támogatásával, 1945-ben megalakult a Chilei Nemzeti Balett, az ország első, hivatalos és állandó balettegyüttese. Bemutatkozásul Delibes *Coppéliáját* választották. A nagy sikerű estet követően azonban nem volt mindenki olyan nagyon segítőkész: a Santiagói Városi Színház például nem engedte be őket, így be kellett érniük egy kimustrált kültekli mozi épületével: ez volt legalábbis az együttes hivatalos játszóhelye. A fiatal együttes repertoárja fokozatosan bővült. 1948-ban, amikor Jooss brit alattvaló lett, meghívták a mestert, aki betanította nekik számos előadását, így *A zöld asztalt*, a *Nagyvárost*, a *Bál a régi Bécsben*. Jooss örült a meghívásnak, hiszen a társulat a kezdetektől az ő szellemi örökösének vallotta magát. El kell mondanunk, hogy Joossra nehéz idők jártak a háború vége felé, alaposan megbánhatta, hogy Angliában maradt, mert 1944-45 telén internálótáborba zárták, mint ellenséges idegent. Több ezer német menekült sorsa lett ez, pedig legtöbbjük baloldali és zsidó származású volt.

Uthoff egyik legnagyobb sikerét Carl Orff *Carmina Burana*jának színpadra állításával aratta új hazájában, melyben részt vett az egyetem hallgatóiból szervezett zenekar és kórus is. A mű évtizedekig szerepelt aztán a társulat repertoárján. Fontos megemlítenünk a *József legendát* (Richard Strauss

zenéjére), melyben Botka Lola élete egyik legfontosabb alakítását nyújtotta, Putifárné szerepében. *A tékozló fiúban* csábító szirént táncolt. Botka és Uthoff Chilében összeházasodtak, a táncosnő lett a balettagyűttes egyik balettmestere, a másik Pescht, s a táncosnő új férjével vezette az együttest, mely fokozatosan egyre ismertebb lett a kontinensen. Eljutottak Buenos Airesbe is, ahol a hírneves Teatro Colónban többször is felléptek, s itt Uthoff balettagazgatói ajánlatot kapott. Botka technikai tudását és sokoldalúságát a hazai és nemzetközi kritika egyaránt elismeréssel méltatta, s ő koreográfusként is megmérette magát. 1949-ben színre állította az *Éjféli csárdást*, azaz felújította 1936-os művét. A bemutatónak volt egy további magyar vonatkozása is, hiszen abban fellépett „elveszett emberünk”, Zsedényi Károly, a neves balettművész is. Ő, a Szegedi Nemzeti Színház addigi balettmestere 1948-ban hagyta el Magyarországot. Azt sajnos már nem lehet tudni, hogy Zsedényi éppen útban volt az Egyesült Államokba, vagy kifejezetten Chilébe akart-e bevándorolni? Az előbbi felvetést erősíti, hogy nevét később többször olvashattuk az amerikai Dance Magazine hirdetéseiben, mint egy jónevű tánciskola tanárát. . .

Felmerül a kérdés: mennyire maradt magyar Botka Lola? Vajon miért nem jött később haza? A válasz erre: a férj, a társulat és a gyerekek. Házasságukból két fiú született: András és Michael – az utóbbi ugyancsak a balett-táncosi hivatást választotta, s az 1970-es években a New York-i Joffrey Ballet táncosa volt. Botka nyilván tudhatta, hogy a lerombolt, megosztott Európában milyen nehézségekkel kellett volna szembenéznie. Volt nyilván még, akivel levelezett, s feltehetően Zsedényi is felvilágosította a hazai eseményekről, így például a hazai mozdulatművészeti iskolák bezárásáról.

1964-ben a Chilei Nemzeti Balett nagyjelentőségű turnén vett részt New Yorkban, ahol nagy szakmai és közönségsikert arattak: a Dance Magazine igen pozitív kritikát jelentetett meg az együttesről. Tudjuk, hogy Botka mennyire segítőkész volt, messzemenőleg támogatva a nemzetközi hírnévnek örvendő magyar táncművészt, Nagy Iván kinevezését a nagy rivális, az 1958-ban megalakult Santiago Balett élére – Nagy ezt az együttest két ízben is vezette. Érdekes, hogy 1992-ben e társulat és nem a Chilei Nemzeti Balett vendégszerepelt a Magyar Állami Operaházban.

Írásom végén pedig korrigálnom kell egy fontos hibát: a dr. Dienes Gedeon szerkesztette *Magyar táncművészeti lexikon* Botka Loláról szóló, általam írott szócikkébe pár pontatlan adat került be, nem egészen az én hibámból. A lexikonban ez áll: meghalt „Bp. 2006.nov.” Amikor megtudtam, hogy Botka 2006-ban, Santiagóban halt meg, azonnal jeleztem ezt a főszerkesztő özvegyének: a szócikkem leadásakor dr. Dienes Gedeon még élt. Aztán hosszú ideig nem hallottam a lexikon felől. Mikor nyomtatásban megjelent, láttam meg a téves adatot, amely bizonyosan nem tőlem származott. Botka egyik fia levelezésünkben, még 2006 előtt azt írta: „szerencsére anyánk még él”, sőt, „very upbeat”. S ha már itt tartunk, még egy bosszantó hiba ugyanonnan, de az már csak az enyém: a Jooss-együttes második budapesti vendégjátéka 1937-ben nem a Belvárosi, hanem a Royal Színházban zajlott.

Zárásul pedig még valami: Nagy Ivánnal, nem sokkal Pártay Lilla balettjének, az *Aranyecsetnek* bemutatója előtt megegyeztünk, hogy leülünk, s elmond nekem mindent, amit Botkáról tud – nyilván fontos dolgokat – hiszen a nagy korkülönbség dacára jó barátságban lehettek. E beszélgetésre sajnos, Iván tragikusan váratlan, 2014. februári halála miatt már nem kerülhetett sor. . .

Botka Lola óriási utat tett meg a budapesti Szentpál iskolától a Weimari Köztársaság legfontosabb társulatán át a Chilei Nemzeti Balett megalapításáig. Még ha karrierjéről sok személyes, fontos művészeti információt nem is tudtam szerezni, összegző tanulmányommal remélem, kicsit sikerült oszlatnom a teljes ismeretlenség homályán. . .

Felhasznált irodalom:

Patricia Stöckeman: Etwas ganz Neues muth nun entstehen – Kurt Jooss und das Tanztheater K. Kieser Verlag, München, 2001

Anna és Hermann Markard: Jooss Dokumentation

„Kurt Jooss – Leben und werk” a Museum Folkwang Essen kiállítása, 1985

Walter Sorell: Mary Wigman – Ein Vermächtnis

Florian Noetzel Verlag, Wilhelmshaven

Valerie Preston-Dunlop, Susanne Lahusen: Schrifttanz – A view of German Dance in the Weimar Republic

Dance Books, London, 1990

Lábán Rudolf: Táncnak szentelt élet

Tánc történet (sorozatszerkesztő: Fuchs Livia)

L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009

Valerie Preston-Dunlop: Rudolf Laban - Man of Theatre

Dance Books Ltd., Binsted Hampshire, 2013

Fuchs Livia: A tánc forradalmárai – Vendégszereplők 1898 és 1948 között

Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet, Budapest, 2004

Köszönetemet fejezem ki Fuchs Livia tánckritikus-tánc történetésznek, Königer Miklós gyűjtő-kurátornak (Berlin) és az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Táncarchívuma munkatársainak kutatásaimhoz nyújtott segítségükért, illetve András Uthoffnak és Michael Uthoffnak a hasznos és korábban még nyilvánosságot nem kapott adatok közléséért.

